

onsdag 15 november

Förebygg.nu

**Våra unga:
Senaste
nytt från
LORDIA**

Sidan 5

**Nya regler
för spelmiss-
bruk från
årsskiftet**

Sidan 7

**Förebygg
– en given
mötesplats**

Sidan 2

Photo Sofia Sabel

PROGRAM och SEMINARIER

– på sista sidan!

Egotrippat partyknarkande slår helt fel

Det förs en livlig debatt om vad som behöver göras för att pressa tillbaka den organiserade brottsligheten. I den diskussionen är en av de viktigaste faktorerna oftast frånvarande: narkotikan. Trots att knarket till stor del driver denna brottslighet hålls just den frågan borta från agendan.

Denna selektiva uppmärksamhet irriterar mig. Den gör att vi missar en utmärkt chans. Att minska narkotikahandeln är ett av de bästa verktyg som vi har för att bekämpa brottsligheten. Om vi kunde ta bort en del av narkotikan skulle de kriminella gängerna få svårt att över huvud taget hålla igång.

Mest irriterad blir jag på partyknarkandet. Alla som håller igång ett slags livsstilsbruk – som skulle kunna sluta men som väljer att inte göra det – har ett tydligt ansvar. Deras efterfrågan göder den organiserade brottsligheten. Därmed förstör de för hela samhället. Egotripparna sker i betydande utsträckning på andras bekostnad.

ANN-SOFIE HERMANSSON
KOMMUNSTYRELSEORDFÖRANDE,
GÖTEBORG. GÖTEBORGS STAD ÄR
MEDARRANGÖR TILL FÖREBYGG.NU

Polisen har starka skäl att ta hårdare tag mot narkotikan. Minskade volymer skulle ge många positiva ringar på vattnet. I Göteborg har polisen precis påbörjat en specialsatsning för att effektivare kunna slå till mot de som säljer och köper droger i centrala staden. Det är ett positivt steg i rätt riktning.

Men detta ligger inte bara hos polisen. Andra har också en viktig roll. Framför allt menar jag att vi gemensamt bör sätta hårdare press på partyknarkarna.

Man kan nog säga att det handlar om klassisk opinionsbildning. Attityderna kring detta behöver ifrågasättas på bred front. Partyknarkarna behöver sättas i strålkastarljuset och svara på vad de egentligen håller på med.

En mer negativ attityd till partyknarkandet skulle kunna göra stor skillnad i kampen mot den organiserade brottsligheten. Det är självfallet inte hela lösningen, men det är en viktig pusselbit.

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Förebygg.nu en given mötesplats för alla förebyggare

Det startade som en regional konferens 2001, ett initiativ av fyra olika nätverk med drogförebyggare i Västra Götaland. Under årens lopp har konferensen utvecklats från en regional konferens till en konferens med bred nationell spridning.

Fortfarande efter drygt 15 år bidrar Förebygg.nu till prevention, kunskap, reflektion och möten inom ANDT-området. Det unika med Förebygg.nu är att konferensen bygger på mötet mellan offentlig- och frivilligsektorn och den prestigelöshet som finns i detta möte.

Det handlar om att vi lyckats skapa förutsättningar för alla parter som finns med i arrangörsgruppen att mötas på lika villkor, samt att alla får en

möjlighet att bidra utifrån egna förutsättningar och utgångspunkter. Det primära i mötet är vårt gemensamma mål – det förebyggande och främjande arbetet inom ANDT-området. Vilka organisationer eller myndigheter vi tillhör är av underordnad betydelse.

HÅKAN ERIKSSON
ORDFÖRANDE,
ARRANGÖRS-
GRUPPEN
FÖREBYGG.NU 2017

Förebygg.nu var tidigt ute med att se värdet och betydelsen av det breda prestigelösa samarbetet och mötet mellan det offentliga respektive idéburna delarna av samhället. I dag betonas ofta vikten av samverkan mellan det offentliga och idéburna/civilsamhällets organisationer. Förebygg.nu har hittat former och skapat möjligheter till en sådan samverkan sedan starten år 2001, där vi inom Västra Götaland har varit lite av pionjärer

inom området. Tack vare detta mångåriga samarbete har vi under årens lopp kunnat utveckla och förädla Förebygg.nu ytterligare och skapa den diamant som ser dagens ljus år 2017.

Årets upplaga har nått nya oanade framgångar. I år är vi fler deltagare än någonsin, vilket känns roligt, stimulerande och utmanande.

Arrangörsgruppen för Förebygg.nu vill tillsammans med våra samverkanspartners önska alla deltagare några givande och intressanta dagar!

Vi är ju måna om att kunna erbjuda er deltagare kvalitet och inte kvantitet. Vi hoppas att ni kommer att knyta flera nya och spännande kontakter under dessa dagar, samt självklart även passa på att träffa kollegorna i branschen.

Varmt välkomna till Göteborg och 2017 års Förebygg.nu!

ARRANGÖRER

Samarbetspartners:

Foto: Colourbox.com

Stark koppling mellan alkohol och våldsbrott

Det finns en mycket stark koppling mellan alkohol och våldsbrott. Tre av fyra förövare vid misshandelsbrott är berusade, och sex av tio vid sexualbrott. Och förövaren är nästan alltid man.

Det säger Frida Dangardt, läkare vid Drottning Silvias barnsjukhus och en av författarna till den årliga rapporten Alkoholen och samhället som ges ut av Svenska Läkaresällskapet, IOGT-NTO och CERA (Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende vid Göteborgs universitet).

Årets tema – alkohol och våld – känns extra aktuellt i ljuset av #metoo-kampanjens enorma genomslag under hösten.

– Det gör det här området extra intressant, eftersom en stor del av det alkoholrelaterade våldet är just sexuellt våld. I Sverige är omkring 60 procent av förövarna till sexualbrott berusade, men det finns studier där den siffran ligger ända uppe kring 75 procent, säger Frida Dangardt, som kommer till Förebygg för att presen-

tera rapporten och dess slutsatser.

Bland offren är motsvarande siffra ungefär 30 procent, oavsett kön. En förklaring till de relativt höga siffrorna kan vara att den här typen av brott sker ofta på krogen, men också i nära relationer där det kan finnas ett alkoholmissbruk i bilden.

– Men det är ändå ganska talande att det är så många fler av förövarna som är berusade än offren.

Och i många andra fall, som i sexuellt eller annat våld i hemmet eller sexuella trakasserier, tror jag att det finns ett enormt mörkertal, där brotten aldrig anmäls.

Alkohol är en vanlig komponent i alla typer av våldsbrott. På platser där alkoholkonsumtionen går upp, ökar också andelen våldsbrott.

– En stor studie på 18 städer i Norge har visat att en timmes ökning av öppetiden på restauranger medförde fem fler misshandelsfall per 100 000 invånare per kvartal, så det gör skillnad.

Det finns också en mängd exempel på åtgärder som bidragit till att sänka konsumtionen, och där våldet minskat.

– Pris och skatt är effektiva medel för att minska alkoholkonsumtionen, och som också visat sig ha en direkt effekt

”Det är ändå ganska talande att det är så många fler av förövarna som är berusade än offren”

Frida Dangardt

på förekomsten av våld. Andra åtgärder som har effekt på våldet är minskat antal utskänkningsställen, kortare öppettider på krogen och utbildning av krogpersonal, säger Frida Dangardt. ■

Att ungdomar festar är inget nytt. Men att dra runt på stan är helt uteslutet för dagens 16–18-åringar. Festar gör man inomhus, fritt från insyn från vuxenvärlden. Och det här ställer helt andra krav på dem som arbetar med ungdomar.

FRITT FRÅN INSYN FRÅN VUXENVÄRLDEN

De utearenor som gällde förr finns inte kvar på samma sätt. Och det gör det svårare för oss som arbetar med ungdomar att skapa kontakt och följa upp hur de har det, säger Birgitta Ander på Forskarskolan Hälsa och Välfärd vid Jönköpings universitet.

Hon har som en del i sin avhandling i socialt arbete intervjuat 23 ungdomar i åldern 16–18 år från tre mindre orter i södra Sverige om deras festande.

Samtliga hade erfarenhet av berusningsdrickande. Studien bekräftade vad som verkar vara en allmän trend: ungdomarnas festande har flyttat inomhus.

– Visst har det alltid funnits hemmafester, men inte i samma utsträckning som det verkar vara nu. För de här ungdomarna var det omöjligt att tänka sig att festa utomhus, det var helt enkelt inget alternativ,

säger Birgitta Ander, med närmare 20 års erfarenhet som fältsekreterare.

Som skäl uppgav de säkerheten, att det vore skämmigt om vuxna såg dem berusade, och för att de inomhus hade bättre kontroll över vilka som kom på festen. Var man festar och hur festerna ser ut varierar, men oftast hålls de i hemmen.

För de intervjuade ungdomarna är festen

ett viktigt avbrott i vardagen. Och att festa innebär att vara berusad, dansa och ha roligt.

Men man ska göra det med kontroll.

– Ordet kontroll återkom

i väldigt många avseenden, både när det gäller vem som kommer på festen men också hur man festar. Det handlar mycket mindre om det vuxenvärlden ibland slentrianmässigt kallar okontrollerat drickande än vad man skulle kunna tro, säger Birgitta Ander.

Att kunna vara berusad och visa att

man klarar av det ger en väldigt hög status och visar att man är mogen.

– Man vill ha allt det där roliga och positiva, och våga saker man inte vågar göra annars. Men inte tappa kontrollen. Att bli för full och stämplas som en typisk fjortis är bland det mest pinsamma man kan råka ut för, och det vill ingen. Det är klart att de misslyckas ibland, men de försöker att lära sig.

Birgitta Ander tycker sig ha fått en bättre förståelse av vilken betydelse festen har för ungdomar. Samtidigt tror hon att de förändrade arenorna kommer att kräva andra arbetsmetoder av dem som arbetar preventivt.

– För i och med att festandet nu sker i slutna grupper blir det mycket svårare för oss att få kontakt med dem. Där behöver vi fundera över hur vi ska gå till väga för att nå ut till de här grupperna. Vi gör det inte genom vårt vanliga "farligt, farligt".

Mer om festens arenor hör du på dagens seminarium med samma namn. ■

Vad påverkar våra tonåringars livsvillkor? Hur har de det idag med sig själva, sina vänner, familj, skola och på fritiden? Och vilka erfarenheter har de av alkohol och droger? Det är några av de frågor som sysselsätter forskarna i LoRDIA-projektet.

LoRDIA granskar tonåringarnas värld

Det har hunnit gå fyra år sedan forskningsprogrammet LoRDIA drog igång. De omkring 1 800 ungdomar som deltar i långtidsstudien hade då just börjat årskurs 6 och 7 och är nu halvvägs igenom gymnasiet. En tid med stora förändringar för de flesta. Och en möjlighet för forskarna att försöka förstå vilka faktorer som påverkar varandra under tonåringarnas utveckling. Ett stort fokus ligger på skydds- och riskfaktorer i utvecklingen.

– LoRDIA ger oss en unik inblick i ungdomarnas liv och deras uppväxtvillkor, säger Karin Boson, doktorand på psykologiska institutionen på Göteborgs universitet.

I projektet ingår regelbundna enkätundersökningar med ungdomarna, deras föräldrar, vänner och lärare. En av de faktorer som utmärker LoRDIA-projektet är att forskarna ges möjlighet att följa ungdomarna redan från 11–12-årsåldern.

– Det innebär att vi träffar dem första gången innan de kanske har hunnit utveckla mer allvarlig psykisk ohälsa eller ens provat alkohol eller andra droger. Och det är mindre vanligt med studier där man ges tillfälle att träffa ungdomar redan i så ung ålder. Upplägget gör att vi har ett väldigt gott grundunderlag för att uttala oss om hur ungdomar har det idag.

Karin Bosons intresseområde cirkulerar främst kring ungdomarnas psykiska hälsa.

– Men det handlar inte bara om att se om de mår dåligt eller inte. Även om du inte mår dåligt eller är deprimerad kan det ju vara så att du söker efter en mening eller tillhörighet.

Under dagens seminarium kan du höra henne berätta mer om sina senaste forskningsresultat. Förutom Karin medverkar Sabina Kapetanovic från Hälsohögskolan vid Jönköpings universitet som även presenterar en del forskning från kollegan Russell Turner på institutionen för socialt arbetet vid Göteborgs universitet.

Sabina kommer bland annat att ta upp föräldrabarn-relationer som skydd eller riskfaktor för ungdomars substansanvändning och andra riskbeteenden, medan Russells studie fokuserar på utvecklingen av berusningsdrickande, droganvändning och kriminalitet under de tidiga tonåren, och eventuella kopplingar mellan dessa beteenden.

Foto: Colourbox.com

Om LoRDIA

- ✓ LoRDIA (Longitudinal Research on Development In Adolescence) är ett tvärvetenskapligt forskningsprogram i samarbete mellan Göteborgs universitet och Hälsohögskolan vid Jönköpings universitet.
- ✓ Projektet undersöker ungdomars utveckling genom tonåren och följer 2 000 ungdomar i fyra kommuner (Gnosjö, Värnamo, Härryda och Vårgårda) från grundskolans åk 6 till åk 2 i gymnasiet.
- ✓ LoRDIA finansieras av Forskningsrådet för Hälsa, Arbetsliv och Välfärd (FORTE), Vetenskapsrådet (VR), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS) och Sveriges innovationsmyndighet (VINNOVA)

Sedan i somras gäller nya regler för e-cigarett i Sverige. Förändringarna innebär att e-ciggen numera likställs med övriga tobaksprodukter. Men de nya reglerna kommer att innebära en hel del utmaningar.

Högre krav på tobaksindustrin

De stora förändringarna i tobakslagen trädde i kraft redan för ett och ett halvt år sedan. Syftet var att kunna ställa högre krav på tobaksindustrin, inom områden som öppenhet och produktkontroll.

Sommarens reglering är en harmonisering till EU:s tobaksdirektiv. Den innebär bland annat att e-cigarett inte längre betraktas som ett läkemedelsprovat rökavvänjningsmedel. Därmed kommer helt andra tillsynskrav att läggas på kommunerna.

– Men hela den här processen har gått väldigt fort och jag tror att det är många som ännu inte har börjat sätta sig in i vad det faktiskt innebär. Där har vi som myndighet ett stort informationsansvar, säger Josefin P Jonsson, enhetschef på Folkhälsomyndigheten för tobaksprevention, som kommer till Förebygg för att berätta om olika produkter och vilka regler som gäller.

”Där tror jag att vi står inför stora utmaningar”

Josefin P Jonsson

Örtprodukterna är ett väldigt litet produktsegment men e-cigaretterna är desto vanligare. I dag finns det omkring 15 000 inrapporterade e-ciggsprodukter på den svenska marknaden. Hur väl dessa uppfyller bestämmelserna vet man ännu inte. Men en granskning utförd av Folkhälsomyndighetens danska motsvarig-

het förra året kan ge en fingervisning.

– De har ungefär lika många produkter som vi och av dem var det majoriteten som inte godkändes. Det säger en del om hur

omogen marknaden är och vilket jobb det kommer att krävas för att få ordning på det här.

Kontrollmöjligheterna försvåras av att majoriteten av all handel sker via nätet. Alla handlare ska visserligen anmäla försäljning till aktuell kommun

och i det fall det sker handel över gränser, dvs från webbhandlare i andra länder till Folkhälsomyndigheten, men det är ännu

oklart hur tillsynen ska gå till om det till exempel skulle visa sig att ett företag i Kina inte rapporterat in rätt ingredienser.

– Där måste kommissionen fortsätta jobba för att samla medlemsländerna kring ett gemensamt förhållningssätt, säger Josefin P Jonsson.

Hon tror att det kommer att krävas rejäla insatser för att hålla jämna steg med tobaksindustrin, som kämpar för att behålla sina kunder och rekrytera nya.

– Det märks inte minst på alla hybrider som börjar komma, med e-cigarett som ska likna cigaretter och cigaretter som man säger inte förbränns, utan upphetas, för att de ska uppfattas som mindre hälsofarliga. Där tror jag att vi står inför stora utmaningar.

NOTERAT

Första konferensdagen filmas

Rädd för att missa något? Oroa dig inte. Hela den första konferensdagen filmas av UR Samtiden. Slutresultatet med alla spännande seminarier och programpunkter i Draken kommer du att kunna se på Kunskapskanalen eller via UR Skola – www.urskola.se.

Välkomna till Förebyggs festkväll!

Kvällen börjar 18.30 med mingel och välkomstbubbel i Drakens foajé. Klockan 19.15 slås portarna upp till den uppdukade Festsalen, där det bjuds på underhållning, trerättersmiddag och en härlig stämning.

Kvällen avslutas med efterfest med disco i foajén.

Från årsskiftet träder förändringarna i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen i kraft. Bland annat får kommunerna ett ansvar att förebygga problem med spel om pengar och ett särskilt ansvar att aktivt arbeta för att motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga.

Ett större kommunalt ansvar för att motverka spelmissbruk

Det var i somras som riksdagen fattade beslut om att jämställa spelproblem med missbruk av alkohol och droger. I och med lagändringen får landets kommuner och landsting ett större ansvar för att ge stöd, behandla och förebygga problem med spel om pengar. Kommunerna kommer att få dela på 18 miljoner kronor för att kompensera för ökade kostnader.

– Det är ett stort steg framåt. Spelproblem är en folkhälsofråga och det här innebär en stor förändring både för de som redan är drabbade och för den som ligger i riskzonen, säger Jessika Spångberg, utredare på Folkhälsomyndigheten.

Och det här är något som berör många. Ungefär två procent (134 000 personer) av befolkningen har spelproblem, och för 31 000 av dem är problemen allvarliga. Fyra procent, 322 000 personer, har viss risk för att utveckla problem. Ytterligare 170 000 personer, varav hälften barn, lever tillsammans med någon som har spelproblem.

Enligt Jessika Spångberg har kommu-

”Det räcker inte att bara gå på magkänsla, det krävs kunskaper” Jessika Spångberg

nerna kommit olika långt i sina förberedelser inför årsskiftet. Vid en kartläggning 2015 svarade 90 procent av kommunerna att de skulle behöva mer kunskap inför den här lagförändringen.

– **Vissa kommuner har** stort engagemang, men ofta beror det på att det finns en eldsjäl inom kommunen. Den allmänna kunskapsnivån är inte så hög.

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen kommer i januari att hålla ett gemensamt seminarium för att presentera sitt kunskapsstöd som finns på webbplatserna spelprevention.se och kunskapsguiden. Man för också ut informationen i andra forum som till exempel Förebygg.nu.

– Det finns väldigt mycket uppfattningar kring spel, vad spelproblem är, hur det tar sig uttryck och vad det beror på. Men

det räcker inte att bara gå på magkänsla, det krävs kunskaper.

För kommunerna kommer det till största del att handla om att integrera spelproblematiken i det arbete som de redan utför inom stöd, förebyggande arbete och behandling.

– Vi vet att många som har problem med alkohol också har spelproblem, och tvärtom. Och där finns också en koppling till psykisk ohälsa, säger Jessika Spångberg som tror att det ökade ansvaret på sikt kan öka kommunernas motivation att arbeta förebyggande.

– **Stöd och behandling** kostar ju pengar, så förutom att motverka lidande så blir det mer kostnadseffektivt i längden att göra något åt problemen på ett tidigare stadium.

Genom lagändringen ska spelmissbruk som gäller spel om pengar nu alltså likställas med missbruk av alkohol eller droger. Ändringen bygger på den rådande ansvarsfördelningen mellan kommuner och landsting inom missbruks- och beroendevården.

KALENDERN

15 NOVEMBER

- 08.00 **Registrering** och fika
- 09.30 **Invigning av Förebygg.nu 2017 i Draken**
- 10.00 Föreläsning i Draken: **Narkotika och hållbar utveckling** (hålls på engelska)
- 10.40 Fikapaus
- 11.10 Föreläsning i Draken: **Jämlik hälsa – en utmaning i det ANDT-förebyggande arbetet**
- 11.50 **CAN:s prisutdelning i Draken**
- 12.15 Lunch
- 13.30 **Seminariepass 1**
- 14.30 Fikapaus
- 15.00 **Seminariepass 2**
- 16.00 **Förflyttning till Draken**
- 16.10 Föreläsning i Draken: **Myndighetssamverkan för att stödja genomförandet av ANDT-strategin; nulägesbeskrivning och framtidsutblickar!**

- 16.50 Kort summering och **avslutning** av dagen
- 17.00 Slut för dagen
- 19.00 **Gemensam Festkväll** med tre-rättersmiddag

16 NOVEMBER

- 08.00 **Registrering** och kaffe
- 09.00 **Fokusspår**
- 10.15 Fikapaus
- 10.45 **Fokusspår**, fortsättning
- 12.00 Lunch
- 13.15 **Fokusspår**, fortsättning
- 14.20 **Förflyttning till Draken**
- 14.30 Gemensam avslutning i Draken: **Vår sort – om socialt utanförskap i ett barnperspektiv**
- 15.30 Fika

SEMINARIEDAGEN 15 NOVEMBER

SEMINARIEPASS 1, 13.30-14.30

- SEM 1** "E-cigarettor och örtprodukter – nya produkter på marknaden" **Asperö**
- SEM 2** "Aktuell forskning om ungdomars utveckling genom tonåren" **Draken**
- SEM 3** "Vad hände sen? Lagstiftning om alkohol i sociala medier, case Finland och Sverige" **Greta**
- SEM 4** "Från riskgrupp till friskgrupp - Childrens program – en metod för att stärka barn och familjer" **Saltö**
- SEM 5** "ANDT på schemat - ett metodmaterial för lärare" **Folkteatern**
- SEM 6** "Stadsplanering, brott och trygghet" **Ellös**
- SEM 7** "Maskulinitet, dopning och kopplingen till våld" **Pustervik**

SEMINARIEPASS 2, 15.00-16.00

- SEM 8** "Marknadsföring och tillsyn av tobaksreklam" **Saltö**
- SEM 9** "Festens arenor - Betydelsen av plats och nätverk för ungdomars berusningsdrickande" **Draken**
- SEM 10** "Ansvarsfull alkoholpolitik – Är det politiska uppdraget att spara pengar eller att bygga" **Skrivarsalen**
- SEM 11** "Narkotikapolitik och praktik i Sverige" **Asperö**
- SEM 12** "Förebygg spelproblem lokalt och regionalt samt ta ett samlat grepp om spelproblem och alkohol" **Ellös**
- SEM 13** "Alkohol och äldre" **Greta**
- SEM 14** "Alkohol och våld" **Kongressen**

FOKUSDAGEN 16 NOVEMBER

FOKUSSPÅR • 09.00-14.20

- Fokusspår 1** "Tobaksproduktstyrelsen (TPD) – tobakstillsyn från teori till praktik" **Skrivarsalen**
- Fokusspår 2** "Narkotika/Cannabis – Situationen idag" **Draken**
- Fokusspår 3** "Ensam är stark tillsammans med andra – om ensamkommande barn och ungdomar" **Asperö**
- Fokusspår 4** "Skolspåret" **Ellös**
- Fokusspår 5** "Våra alkoholvanor, normpåverkan eller eget val?" **Pustervik**
- Fokusspår 6** "Brottsförebyggande spår" **Saltö**

Förebygg.nu